

СЕМЕРУНЬЛюдмила Вікторівна
l.v.semerun@opi.uaк.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університет**ПОРХУН**

Антоніна Тарасівна

магістрант, Одеський національний
політехнічний університет**ШМИРИНА**

Анна Ігорівна

студентка, Одеський національний
політехнічний університет

УДК 658.1:005

ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА ТА ПОКАЗНИКИ ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ
ECONOMIC CONDITION OF THE ENTERPRISE AND ITS EVALUATION INDICATORSDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.1\(1\).8](https://doi.org/10.37634/efp.2021.1(1).8)**SEMERUN Liudmyla Viktorivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Odesa National Polytechnic University**PORKHUN Antonina Tarasivna** – master, Odesa National Polytechnic University**SHMYRINA Anna Ihorivna** – student, Odesa National Polytechnic University

У статті представлено теоретичне узагальнення сутності економічного стану підприємства та надано авторське визначення даної категорії. Визначено основні складові, що характеризують економічний стан підприємства та обґрунтовано систему показників для його оцінювання, що уможливує отримати адекватну економічну інформацію про фінансове положення, ефективність діяльності та рівень конкурентоспроможності промислових підприємств. Розкрито етапи та методику розрахунку комплексного інтегрального показника, який враховує значення всіх складових економічного стану підприємства та дозволяє виявити проблемні місця й прийняти заходи для їх нейтралізації в майбутньому.

* * *

В статье представлено теоретическое обобщение сущности экономического состояния предприятия и дано авторское определение данной категории. Определены основные составляющие, характеризующие экономическое состояние предприятия и обоснована система показателей для его оценки, что позволяет получить адекватную экономическую информацию о финансовом положении, эффективности деятельности и конкурентоспособности промышленных предприятий. Раскрыты этапы и методика расчета комплексного интегрального показателя, который учитывает значения всех составляющих экономического состояния предприятия, позволяет выявить проблемные места и принять меры по их нейтрализации в будущем.

* * *

Introduction. The effectiveness of enterprise management largely depends on an objective, timely and comprehensive assessment of its economic condition. Today there are a number of studies that define the financial condition of the enterprise and reveal the content of this economic category. However, there are some differences between the financial and economic components, so it is necessary to clarify the essence of the concept of "economic condition of the enterprise" and justify the indicators for its evaluation.

The purpose of the paper is the research of the concept of "economic condition of the enterprise", formation of a system of indicators for its assessment and implementation of an integrated assessment of the economic condition of PJSC "Odeskabel".

Results. The paper presents a theoretical generalization of the essence of the economic condition of the enterprise and provides an author's definition of this category. The economic condition of enterprises is a complex concept that reflects the condition of the enterprise in the process of activity and is characterized by a system of indicators that determine the financial position of economic entities, the efficiency of their operation and the level of competitiveness in the market. The system of indicators for assessing the economic condition of industrial enterprises is substantiated. The stages and methods of calculation of a complex integrated indicator are revealed, which takes into account the value of all components of the economic condition of the enterprise and allows to identify problem areas and take measures to neutralize them in the future.

Conclusion. The developed integrated indicator for assessing the economic condition of industrial enterprises from the position of its relationship with financial stability, liquidity, efficiency and competitiveness allows you to make better management decisions to determine development priorities in accordance with the planned goals of the enterprise.

Ключові слова: економічний стан підприємства, фінансове положення, ефективність діяльності, конкурентоспроможність, інтегральна оцінка економічного стану підприємства

Ключевые слова: экономическое состояние предприятия, финансовое положение, эффективность деятельности, конкурентоспособность, интегральная оценка экономического состояния предприятия

Keywords: economic condition of the enterprise, financial position, efficiency, competitiveness, integrated assessment of the economic condition of the enterprise

ВСТУП

Розвиток ринкових відносин в Україні призводить до відповідальності та незалежності підприємств й

інших учасників ринку за розробку та прийняття управлінських рішень. Ефективність управління підприємством значною мірою залежить від об'єктивної, своєчасної та всебічної оцінки його економічного

стану.

Сьогодні існує низка досліджень, які дають визначення фінансового стану підприємства та розкривають зміст цієї економічної категорії. Однак між фінансовою і економічною складовою існують певні відмінності, тому необхідним є уточнення сутності поняття «економічний стан підприємства» та характеристика показників його оцінки.

Теоретичні та практичні аспекти оцінки економічного стану суб'єктів господарювання розглядали у своїх працях такі вчені-економісти, як О.О. Гетьман, Ф.В. Горбонос, В.І. Гринчуцький, О.С. Іванілов, І.В. Ковальчук, О.М. Царенко та ін. Вказані питання висвітлені вченими у дослідженнях економічного стану суб'єктів господарювання В.В. Ковальова, Г.В. Савицької, А.Д. Шеремета. До питань економічного аналізу і діагностики отриманих результатів діяльності підприємств зосереджували свої дослідження Г.І. Кіндрацька і О.Є. Кузьмін.

МЕТА роботи – дослідження поняття «економічний стан підприємства», формування системи показників для його оцінки, а також здійснення інтегральної оцінки економічного стану на прикладі ПАТ «Одескабель».

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Науковим та методологічним підґрунтям дослідження є монографії, матеріали періодичних наукових видань з проблем управління фінансово-економічним станом підприємства. Під час дослідження

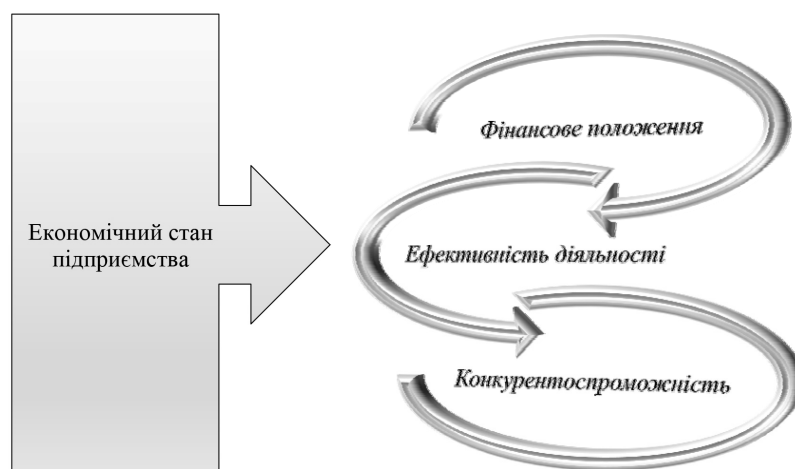

Рис. 1. Основні складові, що характеризують економічний стан підприємства

За позитивних змін показників стійкості, ефективності та конкурентоспроможності відповідно економічний стан підприємства буде покращуватися.

Чимало науковців сучасності розрізняють поняття «фінансовий стан» та «економічний стан підприємства». Ми погоджуємося з вченими, які вважають домінуючою відмінною рисою, що відрізняє суть цих понять, є саме: визначення відмінності між економічною діяльністю підприємства, що включає розуміння всіх видів діяльності на підприємстві та фінансової діяльності, безпосередньо пов'язаної зі змінами структури та розміру капіталу підприємства.

Поняття «економічний стан підприємства» трактується сучасними науковцями досить різноманітно. С.М. Гончарова у своєму тлумачному словнику термін «економічний стан» визначає, як співвідношення

використовувались методи аналізу, синтезу, теоретичного узагальнення (для уточнення сутності економічного стану підприємства та обґрунтування показників його оцінки), методи кількісного та якісного аналізу, порівняння, інтегральний метод (для проведення комплексного оцінювання економічного стану виробничого підприємства).

РЕЗУЛЬТАТИ

Науково-технічний прогрес та економічний розвиток в економіці України неможливі без стабільного економічного стану промисловості. У сучасному світі господарська діяльність підприємств є предметом уваги всіх учасників економічних відносин, яких об'єднує один спільний інтерес – отримання максимального прибутку за мінімальних витрат, які понесе підприємство у результаті функціонування.

Економічний стан підприємства є загальною характеристикою, яка відображає поточну ситуацію на підприємстві, тобто забезпеченість усіма ресурсами, а саме матеріальними, трудовими та фінансовими, а також рівень та ефективність їх використання у відношенні витрат і надходжень від здійснення бізнес-процесів. Саме економічний стан визначає фінансово-економічну стійкість суб'єктів господарювання, ефективність їх функціонування та рівень конкурентоспроможності. Ці три складові зі свого боку формують відповідний рівень міцності економічного стану конкретного підприємства (рис. 1).

між доходами та їх витратами і можливість самостійного відтворення на будь-якому господарському суб'єкті ринку [1]. У даному трактуванні підкреслюється необхідність здійснення ефективної діяльності підприємства для забезпечення зміцнення економічного стану, що дозволить забезпечити розвиток підприємства в майбутньому.

А.М. Турило, А.В. Агапова трактують економічний стан підприємства як сукупність економічних показників, що характеризують економічний розвиток підприємства (показники ефективності, прибутковості, конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості) на певний момент часу або за певний період, визначається дією системи соціально-економічних відносин та конкретизується згідно з метою дослідження та специфічними умовами господарювання [2].

Н. Шкроміда у своїй роботі це поняття розкриває так: економічний стан підприємства – це комплексне поняття, що характеризується забезпеченістю ресурсами, необхідними для нормальної виробничої діяльності всіх суб’єктів господарювання, доцільністю і ефективністю їх розміщення і використання, комерційними взаємовідносинами з іншими суб’єктами господарювання, стійкістю та платоспроможністю [3]. З даним визначенням погоджується науковець В.Я. Чевганова, яка зазначає, що економічний стан підприємства передбачає дослідження усіх аспектів його діяльності і серед показників оцінки економічного стану виділяє наступні напрями: обсяг виробництва, оцінювання прибутковості, оцінювання платоспроможності, оцінювання фінансової стійкості, оцінка стану і ефективності використання основних фондів, оцінювання стану і ефективності витрат, оцінювання ділової активності, оцінювання персоналу, оцінювання інвестиційного-інноваційного стану підприємства [4].

Г.В. Савицька визначає економічний стан підприємства як економічну категорію, що відображає стан підприємства у процесі діяльності і здатність суб’єкта господарювання до саморозвитку на фіксований момент часу [5].

Л.О. Лігоненко й О.О. Охримчук пропонують концепцію оцінювання економічного стану підприємства, яка буде оцінюватися на моделі життєздатності підприємства [6]. В якості параметрів життєздатності авторами запропоновано використовувати 5 характеристик: наявність чистих активів, наявність активів для забезпечення виконання зобов’язань, забезпечення платоспроможності, забезпечення беззбиткової діяльності, забезпечення належної конкурентоспроможності та інноваційної активності.

Отже, економічний стан підприємств – це комплексне поняття, що відображає стан підприємства у процесі діяльності і характеризується системою показників, які визначають фінансове положення суб’єктів господарювання, ефективність їх функціонування та рівень конкурентоспроможності на ринку.

Стосовно оцінювання економічного стану підприємства науковці А.М. Турило, А.В. Агапова виділяють три основних підходи (табл. 1).

На нашу думку, в оцінюванні економічного стану промислового підприємства доцільним є застосування третього підходу, який передбачає формування системи показників, що комплексно характеризують економічну діяльність підприємства за певними ознаками з подальшим розрахунком інтегрального показника.

Дослідивши весь набір економічних показників та

визначивши їх взаємозв’язок і вплив на оцінку економічного стану підприємства, виокремлено низку показників, які стисло, але повною мірою характеризують економічний стан конкретного промислового підприємства (табл. 2).

Обрані показники надають можливість отримати адекватну економічну інформацію про рівень фінансової стійкості, ліквідності, ефективності відповідної діяльності та конкурентоспроможності промислових підприємств. Отже, оцінювання економічного стану підприємства можна здійснювати через систему показників, які дають змогу всебічно охарактеризувати та дослідити становище підприємства.

Для формування єдиного однозначного висновку стосовно економічного стану підприємства слід використовувати комплексний інтегральний показник, його динаміку і ступінь залежності від факторних показників.

Алгоритм інтегральної оцінки економічного стану підприємства складається з наступних етапів (рис. 2).

Узагальнюючий комплексний інтегральний показник економічного стану промислових підприємств (I_j) пропонується визначати за такою формулою:

$$I_j = \frac{\sum_{i=1}^n S_{ij} \times d_{ij}}{\sum_{i=1}^n d_{ij}},$$

де S_{ij} – ступінь досягнення конкретним показником підприємства його нормативного або еталонного значення;

d_{ij} – значимість конкретного показника економічного стану для підприємства;

n – кількість показників, які беруть участь у розрахунку.

За допомогою наведеного алгоритму було проведено інтегральне оцінювання економічного стану ПАТ «Одескабель», результати якої представлено у табл. 3.

З проведених розрахунків видно, що у 2019 р. на досліджуваному підприємстві значення інтегрального показника зменшилось порівняно з минулим періодом, що є негативною тенденцією і свідчить про наявні проблеми в управлінні економічним станом. Оцінюючи значення інтегрального показника економічного стану за шкалою Харінгтона (інтервал оцінок 0,37-0,63), можна зробити висновок, що ПАТ «Одескабель» у 2018-2019 рр. має середній рівень фінансово-економічного стану.

Таблиця 1

Підходи до оцінки економічного стану підприємства [складено на основі [2]]

Підхід	Оцінювання економічного стану
1. На базі класифікації діяльності підприємства, що визначені в П(С)БО	Розрахунок системи показників, які характеризують фінансову, інвестиційну та операційну діяльність.
2. На базі структури підприємства	На основі показників, які характеризують специфіку діяльності окремих структурних підрозділів підприємства, зокрема основних та допоміжних підрозділів, обслуговуючих господарств, побічних та інших виробництв.
3. На базі системи показників	Показники, що комплексно характеризують економічну діяльність підприємства за певними ознаками з подальшим розрахунком інтегрального показника.

Таблиця 2

Показники оцінки економічного стану підприємства [згруповано авторами на основі [3-6]]

№ п/п	Показники оцінки	Умовне позначення	Формула розрахунку
Показники фінансового положення			
1	Коефіцієнт автономії	K_A	Власний капітал / Капітал
2	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	K_M	Власний оборотний капітал / Власний капітал
3	Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	$K_{ЗВОК}$	Власний оборотний капітал / Оборотні активи
4	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$K_{ШЛ}$	(Оборотні активи – Запаси) / Поточні зобов'язання
5	Коефіцієнт загальної ліквідності	$K_{ЗЛ}$	Оборотні активи / Поточні зобов'язання
6	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{АЛ}$	Абсолютно ліквідні активи / Поточні зобов'язання
7	Коефіцієнт інкасації дебіторської заборгованості	$K_{ІДЗ}$	Чистий дохід від реалізації продукції / Дебіторська заборгованість
8	Коефіцієнт інкасації кредиторської заборгованості	$K_{ІКЗ}$	Чистий дохід від реалізації продукції / Кредиторська заборгованість
Показники ефективності діяльності			
9	Рентабельність власного капіталу	$R_{ВК}$	Чистий прибуток / Власний капітал
10	Рентабельність капіталу	R_K	Чистий прибуток / Капітал
11	Рентабельність продажу	$R_{П}$	Прибуток операційний / Чистий дохід від реалізації продукції
12	Фондовіддача	$V_{Ф}$	Чистий дохід від реалізації продукції / Основні фонди
13	Капіталовіддача	V_K	Чистий дохід від реалізації продукції / Капітал
14	Витратовіддача	V_B	Чистий дохід від реалізації продукції / Витрати виробництва
15	Оборотність запасів	$O_З$	Чистий дохід від реалізації продукції / Запаси
16	Продуктивність праці одного працівника	$П_П$	Чистий дохід від реалізації продукції / Середньооблікова чисельність
Показники конкурентоспроможності			
17	Фондоозброєність праці	Φ_O	Основні фонди / Середньооблікова чисельність
18	Коефіцієнт придатності основних фондів	$K_{П}$	Залишкова вартість основних фондів / Основні фонди за первісною вартістю
19	Коефіцієнт оновлення основних фондів	K_O	Основні фонди, що введені в експлуатацію / Основні фонди на кінець періоду
20	Коефіцієнт частки ринку	$Ч_Р$	Обсяг продажу продукції підприємства на ринку / Сукупний обсяг продажу аналогічної продукції на цьому ж ринку

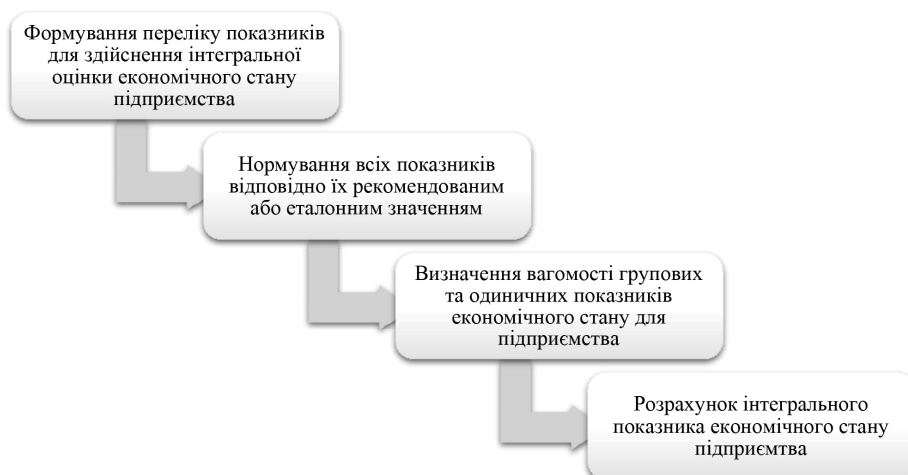

Рис. 2. Етапи визначення інтегральної оцінки економічного стану підприємства

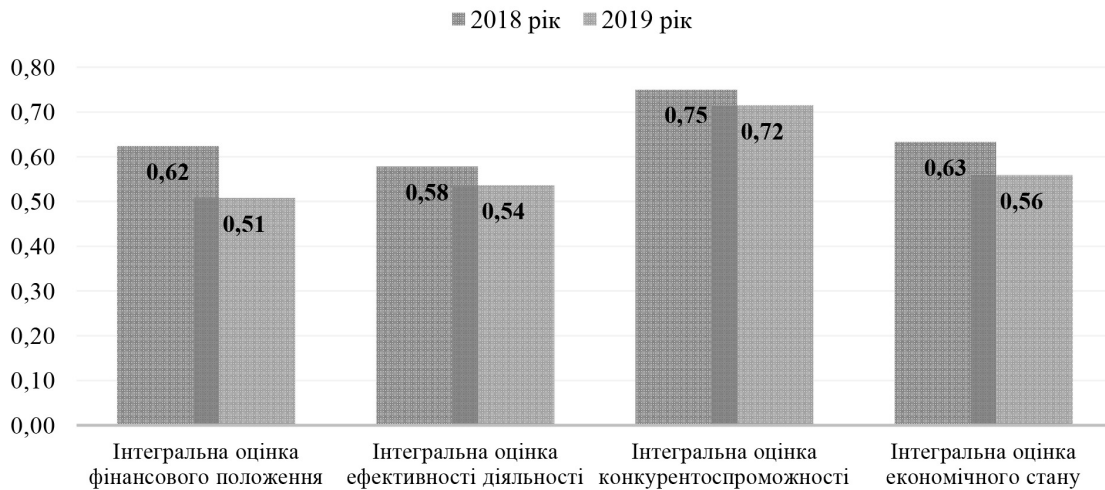

Рис. 3. Результати інтегрального оцінювання економічного стану ПАТ «Одескабель» у 2018-2019 рр.

Таблиця 3

Вихідна інформація для проведення інтегрального оцінювання економічного стану ПАТ «Одескабель»
 [розраховано авторами за даними звітності ПАТ «Одескабель»]

Показник	Значення		Норма-тивне значення	Ступінь досягнення нормативу		Значимість показника
	2018 рік	2019 рік		2018 рік	2019 рік	
Оцінювання фінансового положення (I_{ФП})						0,45
K _A	0,362	0,352	0,50	0,724	0,703	0,10
K _M	-0,133	-0,260	0,10	0,000	0,000	0,10
K _{ЗВОК}	-0,081	-0,164	0,10	0,000	0,000	0,20
K _{ШЛ}	0,685	0,441	0,70	0,978	0,631	0,10
K _{ЗЛ}	1,379	0,905	1,00	1,379	0,905	0,10
K _{АЛ}	0,088	0,059	0,25	0,353	0,236	0,10
K _{ІДЗ}	6,447	6,299	7,50	0,860	0,840	0,20
K _{ІКЗ}	8,713	7,391	8,00	1,089	0,924	0,10
Оцінювання ефективності діяльності (I_{ЕД})						0,35
P _{ВК}	0,033	0,041	0,25	0,133	0,164	0,20
P _К	0,012	0,015	0,15	0,082	0,098	0,10
P _П	0,049	0,037	0,20	0,243	0,184	0,20
V _Ф	4,167	3,828	4,50	0,926	0,851	0,10
V _К	1,575	1,460	1,50	1,050	0,973	0,10
V _В	1,034	1,031	1,20	0,862	0,860	0,10
O _З	5,246	5,019	5,00	1,049	1,004	0,10
П _П	2,11	1,76	2,00	1,057	0,881	0,10
Оцінювання конкурентоспроможності (I_К)						0,2
Ф _О	0,507	0,460	0,45	1,128	1,023	0,20
К _П	0,175	0,195	0,20	0,875	0,973	0,20
К _О	0,022	0,008	0,10	0,218	0,077	0,30
Ч _р	0,380	0,390	0,40	0,950	0,975	0,30

ВИСНОВКИ

Отже, розроблений інтегральний показник оцінки економічного стану промислових підприємств з позиції його взаємозв'язку з фінансовою стійкістю, ліквідністю, ефективністю діяльності та конкурентоспроможністю дозволяє приймати більш якісні управлінські рішення стосовно визначення пріоритетів розвитку відповідно до намічених цілей підприємства.

Аналіз змін інтегрального показника дозволяє робити висновки про економічний стан підприємств,

оцінити наскільки вдалою є політика керівництва у сфері забезпечення стійкості та ефективності використання ресурсів, у чому складаються недоліки цієї політики, а що, навпаки, має позитивні тенденції та є перевагою підприємства.

Список використаних джерел

1. Тлумачний словник економіста / за ред. проф. С.М. Гончарова. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 264 с.
2. Турило А.М., Агапова А.В. Теоретико-методологічні засади визначення сутності і оцінки категорії «економічний стан підприємства». *Актуальні проблеми економіки*. 2010.

№ 9. С. 160–164.

3. Шкроміда Н.Я. Комплексна оцінка економічного потенціалу суб'єктів господарювання. *Економічний аналіз*. 2011. Вип. 9. Ч. 1. С. 383–386.

4. Чевганова В.Я. Методика діагностування економічного стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2014. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_3_18

5. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2007. 688 с.

6. Лігоненко Л.О., Охрімчук О.О. Економічний стан підприємства та методичні засади його оцінювання. *Економічний простір*. 2013. № 79. С. 248–259.

7. Горохова О. Сучасні аспекти розуміння діагностики. *Економічний аналіз*. 2011. Вип. 9, ч. 2. С. 124–126.

References

1. Explanatory dictionary of the economist / ed. prof. S.M. Honcharov. Kyiv: Center for Educational Literature, 2009. 264 p. (in Ukrainian)

2. Turylo A.M., Aharova A.V. Theoretical and methodological

principles of determining the essence and evaluation of the category "economic condition of the enterprise". *Current economic problems*. 2010. № 9. pp. 160–164. (in Ukrainian)

3. Shkromyda N. Comprehensive assessment of the economic potential of economic entities. *Economic analysis*. 2011. Vol. 9. Part 1. pp. 383–386. (in Ukrainian)

4. Chevhanova V. Methods of diagnosing the economic condition of the enterprise. *Efficient economy*. 2014. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_3_18. (in Ukrainian)

5. Savytska H.V. Economic analysis of the enterprise. Kyiv: Znannia, 2007. 688 p. (in Ukrainian)

6. Lihonenko L.O., Okhrimchuk O.O. Economic condition of the enterprise and methodical bases of its estimation. *Economic space*. 2013. № 79. pp. 248–259. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2013_79_25. (in Ukrainian)

7. Horokhova O. Modern aspects of understanding diagnostics. *Economic analysis*. 2011. № 9 (2). pp. 124–126. (in Ukrainian)